

УДК 027.7:005.8(072)

Валентина Білоус,
директор бібліотеки Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Проектна діяльність як інструмент модернізації бібліотеки вищого навчального закладу

Розглянуто проектну діяльність як стратегію розвитку, один із факторів модернізації моделі бібліотеки вищого навчального закладу, важливу умову інноваційного розвитку бібліотеки і професійного зростання бібліотекарів; використання методу SWOT-аналізу; проекти бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Ключові слова: проектна діяльність, модернізація бібліотеки, модель бібліотеки, бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Глобальні виклики сьогодення впливають на функціонування бібліотек, що позначається пошуком та освоєнням сучасних напрямів діяльності, вибором нових форм і методів. Бібліотеки намагаються підвищувати якість своєї діяльності у різних аспектах, активно займаються програмно-проектною роботою, підготовкою (плануванням), організацією, мотивацією та управлінням проектами [11].

На часі бібліотека вищого навчального закладу являє собою соціально-комунікаційний комплекс, який в умовах інформаційного суспільства розглядається як складне виробництво інформаційних продуктів і послуг. Сьогодні категорія "бібліотека ВНЗ" — це інтелектуальний простір, заповнений різноманітними інформаційними ресурсами та засобами інформаційної взаємодії. Її діяльність спрямована на виконання усіх стратегічних освітніх завдань. Трансформація бібліотек вищої школи відбувається за рахунок зміни їхніх інформаційних функцій, акумулювання зовнішніх та створення власних баз даних, надання доступу до національних і світових мереж, створення потужної електронної бібліотеки. Саме проектна діяльність є креативною рушійною силою інноваційного розвитку, що дозволяє генерувати свіжі ідеї і втілювати їх у життя, забезпечувати реорганізацію та модернізацію бібліотек на новій реформаторській хвилі [1].

Проектна діяльність (ПД) в інформаційно-бібліотечній сфері потребує об'єднання зусиль практиків бібліотечної справи та науковців. У багатьох публікаціях ПД характеризується як засіб реорганізації та модернізації бібліотечної роботи, передумова інноваційного розвитку бібліотеки, пошук можливостей взаємодії з партнерами, владними структурами, громадськістю. Тема проектної діяльності відображається у публікаціях Н. Жалько, С. Качанової, В. Ключова, В. Пашкової, В. Скар, І. Суслової, І. Шевченко, Г. Шемяєвої, Т. Ярошенко та інших.

Актуальність дослідження підтверджує застосування та впровадження проектів у практику роботи бібліотек. Проектна діяльність — це поєднання послідовних, взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення чітко визначеного результату в умовах обмеженого періоду часу.

Метою та очікуваними результатами ПД бібліотек є впровадження інноваційних технологій, формування та підвищення рівня інформаційної культури користувачів та персоналу; популяризація бібліотечно-інформаційних ресурсів; розробка нових послуг для користувачів; підвищення якості

матеріально-технічної бази та створення комфортних умов для задоволення інформаційних потреб читачів.

Позитивною рисою інновацій у роботі бібліотеки є те, що вони не тільки сприяють популяризації фондів, задоволенню читачьких інтересів, а й розкривають творчі можливості та здібності бібліотекарів, їхні естетичні смаки, читачькі вподобання, індивідуальність, підвищують престиж бібліотеки та її співробітників.

Бібліотеки різних систем і відомств активно працюють над створенням проектів. Проектна діяльність наукових бібліотек ВНЗ є фактором формування творчого потенціалу як студентів, так і бібліотечних працівників, важливою умовою інноваційного розвитку бібліотеки і професійного зростання бібліотекарів. Здебільшого ПД бібліотек спрямована на комп'ютеризацію та автоматизацію бібліотечних процесів, організацію доступу до ресурсів, створення порталів. Однак це і можливість заявити про себе, своє місце у структурі ВНЗ та значення у навчально-виховному процесі університету.

У своїй діяльності фахівці бібліотеки, що займаються реалізацією проектів, керуються чинними законодавчими документами, рішеннями Міністерства культури і туризму, Міністерства освіти і науки України, регламентуючими документами університету, наказами та розпорядженнями директора бібліотеки.

Загалом проектна робота складається з таких основних етапів:

- розробка концепції проекту;
- підготовка персоналу бібліотеки до участі в реалізації проекту, тобто забезпечення позитивного ставлення працівників до нововведення, створення творчої атмосфери для успішного виконання завдань проекту;
- передпроектний аналіз;
- планування та оформлення проекту документа;
- управління, контроль та регулювання робіт за проектом;
- завершення, аналіз результату та оформлення звітнього документа;
- розповсюдження результату проекту та його подальший розвиток.

Проект починається з осмислення ідеї, визначення спрямованості, осіб або установ, які отримають користь від його

реалізації. До цього слід подолати наявні протиріччя, вирішити проблемні ситуації, наприклад, з метою покращення доступу користувачів до інформації та культурного надбання.

Уточненню ідеї проекту сприяє збирання інформації та проведення всебічного передпроектного аналізу, що потребує від бібліотечних фахівців навичок і знань системного аналізу, методів планування, мотивації, застосування принципів проектного менеджменту. Використання комплексу методів аналізу реального внутрішнього стану та потенціалу бібліотеки, навколишнього середовища по відношенню до бібліотеки сприяють обґрунтуванню необхідності реалізації проекту, детальному плануванню, передбаченню бюджету на його впровадження.

Проектна діяльність бібліотеки ВНЗ, яка є структурою університету та фінансується ним (комплектування фонду, закупівля техніки, ремонтні роботи), загалом не ставить за мету обов'язкове залучення додаткових фінансових коштів, благодійних фондів. Це, перш за все, можливість підвищення професійного рівня фахівців, розширення творчої активності як бібліотекарів, так і користувачів. Проектна діяльність — це і робота на імідж, позиціонування бібліотеки.

Широкого використання у ПД набув метод SWOT-аналізу, спрямований на аналіз внутрішнього стану організації (сила, слабкість) та зовнішнього середовища (можливості та загрози). SWOT-аналіз діяльності бібліотеки як метод управління підвищує ефективність її роботи. Фактори аналізу зовнішнього середовища можуть стосуватися як діяльності бібліотеки (місце розташування, зв'язки з іншими бібліотеками, інститутами, університетом, громадськістю тощо), так і економічних і соціальних умов, реальних та потенціальних конкурентів бібліотеки, які надають інформаційні послуги, їх технологічного рівня тощо. Цей метод допомагає оцінити всю роботу, окремі напрями та процеси, визначити якісні зміни, своєчасно виявити прогресивні та небажані тенденції, провести підсумки та прийняти рекомендації для покращення діяльності, визначити сильні та слабкі сторони, можливі загрози, намітити перспективні плани розвитку.

Сьогодні стратегія бібліотек ВНЗ пов'язана з гармонійним поєднанням функцій традиційної бібліотеки та сучасного інформаційного центру. Ще недавня перспектива бібліотек вищої школи — трансформація у інформаційно-сервісні центри, які не тільки зберігають інформацію, а й надають послуги у пошуку необхідних знань, вже є реальністю.

Проектна діяльність бібліотеки ВНЗ — складова її наукової роботи, важливий інструмент модернізації бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів, міцно пов'язана з проблемою творчості й є творчою за своєю суттю. Бібліотекарі у процесі роботи обирають той різновид проекту, який допомагає максимально вирішити наявну проблему. Проектною діяльністю у бібліотеці займаються всі структурні підрозділи відповідно до профілю роботи. Стратегія інноваційного розвитку бібліотеки будується за принципом створення комплексу проектів, що різняться за масштабами, результатами, строками реалізації. Цікавими для працівників та користувачів можуть бути проекти про бібліотеку та власне бібліотекаря, які розкривають його роль, піднімають престиж закладу та професії, визнають її перспективну роль в інформаційному суспільстві:

- "Бібліотечний спеціаліст: вимоги до професії";
- "Бібліотека — територія толерантності";
- "До успішної бібліотеки через бібліотекаря";
- "Бібліотекар очима читача" та інші.

Проектна діяльність бібліотеки сприяє формуванню активних якостей особистості, розвитку творчого потенціалу, що відображають її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість, професійну самореалі-

зацію і зумовлюють здатність задовольняти як особисті духовні потреби, так і потреби суспільства.

Відповідно під проектним процесом розуміється методологія діяльності персоналу бібліотеки, основою якої є створення нового інформаційного продукту та послуг з новими унікальними властивостями [9, с. 13].

Бібліотекар має уміти: визначати цілі та завдання проекту; здійснювати обстеження бібліотеки, відділу методами системного аналізу, статистичними методами збору інформації (опитування, спостереження, аналіз документації, експертна оцінка) визначити зміни та загрози зовнішнього середовища, здійснювати складання проекту (опис, план реалізації, кошторис, оцінка результативності); планувати розвиток проекту та здійснювати просування його результатів.

Бібліотечний працівник має кілька ролей, які потрібно "прожити" у ході реалізації проекту:

- ентузіаст, який надихає і мотивує студентів на досягнення мети;
- спеціаліст, який має знання і вміння в кількох сферах;
- консультант, який організує доступ до інформаційних ресурсів;
- керівник, "людина, яка ставить питання", організатор обговорення, координатор групового процесу;
- експерт, який аналізує результати виконання проекту.

Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського — науково-інформаційний центр університету, ресурсний та фізичний простір якої постійно змінюється, трансформується на вимогу часу завдяки її персоналу та керівництву університету.

Забезпечення якості бібліотечних послуг та відповідність моделі сучасної бібліотеки вищого навчального закладу — пріоритетний напрям роботи, що відображається у проектній діяльності бібліотеки.

Реалізація стратегії змін та створення нової моделі бібліотеки можливі за умови чіткої і керованої організації, що включає фінансове передбачення, своєчасне формування системи управління, вміння визначити ділянки найефективнішого застосування своїх сил та можливостей. Здійснення будь-яких змін потребує відмови від традиційного стереотипу мислення, вміння по-новому дивитися й оцінювати ситуацію, впевненості у правильності вибору.

Проектна діяльність — нова форма роботи у бібліотеці Вінницького педуніверситету, яка має всі передумови та потенціал для реалізації і розробки нових інноваційних, креативних проектів. Саме інноваційні процеси, які відбуваються в університеті та у книгозбірні, є основним підґрунтям для розробки проектів та їх подальшої реалізації. Персонал бібліотеки перебуває у постійному інноваційному пошуку. Співпраця бібліотеки та кафедр університету в епоху новітніх технологій сприяє налагодженню творчих стосунків з провідними кафедрами університету. Творче партнерство науковців, викладачів, студентів та бібліотекарів — стратегічний напрям ПД книгозбірні. Важливим є встановлення тісних контактів між відділами, бібліотеками, інститутами, керівництвом університету тощо для обговорення ідеї проекту, забезпечення злагодженої роботи усіх учасників підготовки та реалізації проектно-діяльності.

Вивчаючи досвід зарубіжних та вітчизняних книгозбірень, бібліотека Вінницького педуніверситету планує активно впроваджувати проектну діяльність у практику роботи.

З метою якісного забезпечення основної місії діяльності бібліотеки відбувається відповідно до стратегічного менеджменту, розроблені та впроваджуються документи: "Програма розвитку бібліотеки", "Перспективний план створення електронної бібліотеки", "Стратегія розвитку бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського на 2010—2015 рр.", впроваджується Пілотний проект Створення та функціонування Інституцій-

ного репозитарію Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (ІгVSPU).

Освітнянська книгозбірня розпочала розробку проекту "Модель сучасної бібліотеки вищого навчального закладу", в рамках якого діятимуть окремі проекти, що відображають діяльність структурних відділів та загалом бібліотеки як інформаційно-бібліографічного центру.

Модернізація бібліотеки шляхом покращення її матеріального стану, впровадження у практику обслуговування користувачів сучасних інформаційних технологій, формування бібліотеки відкритого доступу не тільки підвищить ефективність збереження та використання інформаційно-бібліотечних ресурсів, а й значно вплине на престиж, привабливість бібліотеки та університету загалом.

Отже, участь у проектній діяльності, уміння презентувати бібліотеку, бажання заявити про себе та свій заклад — мотивація до подальшої ПД. Оволодіння принципами, функціями, технологіями проектного менеджменту є однією із заборук прискорення перетворень у бібліотеках, їх розвитку та інтеграції у світовий інформаційний простір.

Список використаної літератури

1. *Великосельська О. М.* Проектна діяльність наукової бібліотеки Хмельницького національного університету як фактор формування творчого потенціалу студентів / О. М. Великосельська. — Режим доступу: lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2010/vel_pro.htm. — Назва з екрана.
2. *Кириченко Г. С.* Політика, право, інтернет. Проектна діяльність НІБУ / Г. С. Кириченко // Бібліотечна планета. — 2011. — № 2. — С. 5—6.
3. *Наукова діяльність як стратегічний напрямок розвитку бібліотек.* — Режим доступу: <http://elib.nplu.org/view.html?id=942>. — Назва з екрана.
4. *Плакіда А. О.* Проектний розвиток кримських бібліотек як інструмент модернізації і фактор формування соціально-культурної сфери регіону / А. О. Плакіда // Бібліотечна планета. — 2012. — № 3. — С. 13—16.
5. *Пошук і розробка нових моделей розвитку: Проектна діяльність є одним із напрямків роботи наукової бібліотеки Хмельницького національного університету.* — Режим доступу: library.tup.km.ua/about_library/naukova_robota/2010/aiv_opr.htm. — Назва з екрана.
6. *Проектна діяльність бібліотек. Херсонська обласна.* — Режим доступу: www.lib.kherson.ua. — Назва з екрана.
7. *Проектно-творчий ексклюзив.* — Режим доступу: biblioteka.lviv.ua/dlya-doroslyh/proektno-tvorchuj-eksklyuzyv/. — Назва з екрана.
8. *Ремез Н.* Чому ми обираємо проекти? / Ніна Ремез // Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. — 2011. — № 11. — С. 51—56.
9. *Ткаченко Т. П.* Концептуальні засади стратегічного розвитку персоналу бібліотеки / Т. П. Ткаченко // Персонал бібліотеки в системі управління якістю бібліотечно-інформаційної діяльності: матеріали конференції ДОННУЕТ, 18—19 жовтня, 2012. — Донецьк, 2012. — С. 11—15.
10. *Черномазова В. А.* Все о методе проектов / В. А. Черномазова // Шкільна бібліотека. — 2013. — № 7/8. — С. 15—18.
11. *Шемаєва Г. В.* Проектний менеджмент в галузі інформаційно-бібліотечної діяльності / Г. В. Шемаєва // Бібліотечний вісник. — 2006. — № 9. — С. 17—20.

Рассматривается проектная деятельность как стратегия развития, один из факторов модернизации библиотеки вуза, важное условие инновационного развития библиотеки и профессионального роста библиотекарей; использование метода SWOT-анализа; проекты библиотеки Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского.

Designed activities — strategy of development, one of the factors of modernization of the university's library model, an important condition for innovative development of library and professional advancement of librarians, application of SWOT — analysis method, projects of the Vinnitsia State Pedagogical University named after Mikhaïlo Kotsyubynskiy's library are analyzed.

Надійшла в редакцію 5 лютого 2014 року